

ORNITONIMLARNING O'ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTIDA MADANIY VA TARIXIY ILDIZLARI

1. Toshkenboyeva Dinoraxon Shoirbek qizi

FarDU, Lingvistika (ingliz tili) yo'nalishi 1-kurs magistranti

E-mail: dtoshkanboyeva003@gmail.com +998932610503

2. Maxmudova Nargiza Ravshanovna

FarDU, f.f.f.d. (PhD), ingliz filologiyasi kafedrasi katta o'qituvchisi

E-mail: nr.mahmudova@pf.fdu.uz +998904076505

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot o'zbek va ingliz adabiyotidagi ornitonimlar (qush ismlari)ning madaniy va tarixiy ildizlarini chuqur o'rganadi. Qushlar turli madaniyatlarda uzoq tarixga ega bo'lib, ko'pincha erkinlik, donolik, ruhoniylilik yoki o'lim kabi tushunchalarni ifodalaydi. Mazkur mavzu, ornitonimlarning ikki adabiy an'ananing madaniy va tarixiy kontekstlari bilan qanday chambarchas bog'langanligini tahlil etadi. Tadqiqotda o'zbek va ingliz adabiyotida qushlarning qanday tasvirlanishi, ularning ramziy roli, fol'klor ta'siri va tarixiy voqealar qanday qilib qush tasvirlarini adabiyotda shakllantirganligi o'rganiladi. Ushbu ikkita adabiy makonning ornitonimlari kontekstida ular qanday rol o'ynashini tahlil qilib, til, tabiat va madaniy kimlik o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni ko'rsatadi. Shuningdek, ornitonimlarning madaniy va tarixiy ildizlari o'zlarining yaratgan jamiyatlarining dunyoqarashini qanday aks ettirishini ko'rsatishga harakat qiladi.

Kalit so'zlar: Ornitonimlar, qush ramzi, ornotonim, adabiyotdagi qushlar ramzi, fol'klor an'analari va qushlar, tarixiy ildizlar, qushlarni metaforik tasvirlash, semantik, pragmatik.

Аннотация. Данное исследование посвящено культурным и историческим корням орнитонимов (имен птиц) в узбекской и английской литературе. Птицы давно играют важную роль в символике различных культур, часто олицетворяя такие понятия, как свобода, мудрость, духовность или смертность. Эта тематическая работа исследует, как орнитонимы тесно связаны с культурными и историческими контекстами обеих литературных традиций. Исследуется, как птицы изображаются в текстах узбекской и английской литературы, анализируется их символическая роль, влияние фольклора и то, как исторические события повлияли на использование образов птиц в литературе. Оценивая значение орнитонимов в этих двух литературных традициях, работа раскрывает более широкую связь между природой, языком и культурной идентичностью. Кроме того, исследование стремится показать, как культурные и исторические корни орнитонимов отражают мировоззрение обществ, которые их создали.

Ключевые слова: Орнитонимы, символизм птиц, орноним, символизм птиц в литературе, фольклорные традиции и птицы, историческое влияние на литературу, компонент, семантический, прагматический.

Abstract. The study delves into the cultural and historical roots of ornithonyms, or bird names, in both Uzbek and English literature. Birds have long held symbolic significance in various cultures, often representing concepts such as freedom, wisdom, spirituality, or mortality. This thematic exploration investigates how ornithonyms are deeply intertwined with the cultural and historical contexts of both literary traditions. The research compares the ways in which birds are portrayed in Uzbek and English texts, analyzing their symbolic functions, the role of folklore, and how historical events have shaped the literary use of bird imagery. By examining the significance of ornithonyms in these two distinct literary landscapes, this study highlights the broader connection between nature, language, and cultural identity. Furthermore, it aims to show how these cultural and historical roots of ornithonyms reflect the worldview of the societies that produced them.

Key words: Ornithonyms, bird symbolism, ornotonym, symbolism of birds in literature, folk traditions and birds, historical influences on literature, component, semantic, pragmatic.

KIRISH

Qushlar insoniyat tarixi davomida alohida e'tiborga sazovor bo'lgan jonivorlardir. Ularning tabiatdagi roli, xatti-harakatlari va estetik go'zalligi madaniyatlar, dinlar va adabiyotlarda chuqur iz qoldirgan. Qushlar ko'pincha inson ruhiyatining turli holatlarini, tabiatga bo'lgan hurmatni va ma'naviy ideallarni ifodalash uchun ishlatilgan. Shu sababli, ornitonimlar, ya'ni qush nomlari, har bir millatning o'ziga xos madaniy va tarixiy xususiyatlarini o'zida mujassam etgan.

O'zbek va ingliz adabiyotlari o'rtasida ornitonimlarning qo'llanilishidagi farqlar va o'xshashliklar ushbu ikki madaniyatning turli rivojlanish yo'nalishlarini ko'rsatib beradi. O'zbek adabiyotida qushlar ko'pincha xalq og'zaki ijodida, mumtoz she'riyatda va epik dostonlarda tasvirlanib, ular tabiat va inson ruhiyatining uyg'unligini ifodalaydi. Misol uchun, bulbul o'zbek madaniyatida sevgi va sadoqat ramzi sifatida keng tanilgan. Shu bilan birga, lochin jasorat va shijoat timsoli sifatida xalq dostonlarida alohida mavqega ega.

Ingliz adabiyotida esa qushlar ko'pincha majoziy ma'noda ishlatilgan. Boyqush donolik va yolg'izlik ramzi sifatida qadrlanadi, qarg'a esa o'lim va sirli kuchlarni ifodalashda keng qo'llaniladi. Ingliz adabiyotida qush nomlari orqali inson hayoti va tabiatning murakkab jihatlari ochib beriladi. Masalan, Edgar Allan Po [1] qarg'ani insonning ichki azob-uqubatlarini ifodalash uchun ishlatgan bo'lsa, Uilyam Shekspirning asarlarida bulbul osoyishtalik va sevgi timsoli sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur tadqiqot ornitonimlarning o'zbek va ingliz adabiyotlarida qanday ma'nolarni anglatuvchi vositalar sifatida ishlatilishini ko'rsatib berishni maqsad qilgan. Ularning madaniy va tarixiy ildizlarini o'rganish orqali ikki madaniyatning o'ziga xosliklari va umumiy jihatlari

tahlil qilinadi. Ushbu tadqiqot madaniyatlararo muloqot va milliy qadriyatlarni o‘zaro chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Maqolaning asosiy savollari quyidagicha belgilangan:

1. O‘zbek va ingliz adabiyotlarida qaysi ornitonimlar eng ko‘p qo‘llaniladi?
2. Bu ornitonimlar madaniyat va tarix bilan qanday bog‘liq?
3. Qushlar ramzining xalq tasavvurida va adabiyotda tutgan o‘rni qanchalik farq qiladi?

Shunday qilib, maqola ornitonimlarning semantik va pragmatik xususiyatlarini chuqur o‘rganib, ularning milliy madaniyat va adabiyotda tutgan o‘rnini ochib beradi.

MATERIAL VA USULLAR

Ushbu tadqiqot o‘zbek va ingliz adabiyotlarida ornitonimlarning madaniy va tarixiy ildizlarini tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, quyidagi usul va yondashuvlar asosida olib borildi:

1. Materiallar tanlovi

Tadqiqot uchun o‘zbek va ingliz adabiyotidan klassik hamda zamonaviy asarlar tanlab olindi.

O‘zbek adabiyoti manbalari:

Alisher Navoiyning “Layli va Majnun” dostoni [2], unda bulbul, lochin va boshqa qushlar ramziy ma’no bilan qo‘llanilgan.

Abdulla Qodiriy [3] kabi adiblarning asarlari, unda xalqona ramzlar bo‘lgan qush nomlari o‘z o‘rniga ega.

Xalq og‘zaki ijodi, jumladan, doston va ertaklarda keng uchraydigan qush obrazlari.

Ingliz adabiyoti manbalari:

Uilyam Shekspir[4]ning asarlari (masalan, "Macbeth" va "Romeo va Juliet"), unda boyqush va bulbul kabi qushlar alohida ramziy yukga ega.

Edgar Allan Poning “The Raven” she’ri, unda qarg‘a orqali insonning ichki iztiroblari tasvirlangan.

Zamonaviy ingliz she’riyatida uchraydigan qushlar ramzi.

2. Metodologik yondashuvlar

Tadqiqotda turli lingvistik va madaniy tahlil usullari qo‘llanildi:

a) Semantik tahlil

Ornitonimlarning lug‘aviy ma’nolari va ularning kontekstdagi qo‘llanilishi o‘rganildi. Qush nomlarining adabiy matnlardagi asosiy ma’nosi va majoziy qo‘llanilishi tahlil qilindi. Masalan, bulbul o‘zbek adabiyotida sevgi va sadoqat ramzi sifatida talqin qilinadi, ingliz adabiyotida esa osoyishtalik va go‘zallik bilan bog‘liq. Qarg‘aning o‘zbek madaniyatida va ingliz madaniyatidagi ma’no farqlari aniqlangan.

b) Pragmatik tahlil

Qush nomlarining ijtimoiy va kommunikativ kontekstdagi roliga e’tibor qaratildi. Har bir qush nomining madaniyatdagi qo‘llanilishi va tinglovchiga qaratilgan ta’sirini o‘rganish maqsad qilingan [5.B.120]. Masalan, ingliz adabiyotida boyqush ko‘pincha sirli va salbiy alomat sifatida qo‘llaniladi, o‘zbek folklorida esa bu jihat kamroq uchraydi.

c) Etimologik tahlil

Qush nomlarining kelib chiqishi va tarixiy ildizlari tadqiq qilindi. Ushbu tahlil natijasida ornitonimlarning qadimgi mifologik, diniy va tarixiy manbalar bilan bog‘liqligi aniqlandi. Misol uchun, lochin o‘zbek dostonlarida shijoat va jasorat timsoli sifatida uzoq tarixga ega, ingliz madaniyatida esa shunday aniq ramz kam uchraydi.

d) Madaniy qiyosiy tahlil

O‘zbek va ingliz adabiyotlaridagi ornitonimlar bir-biri bilan qiyoslandi. Ushbu usul orqali ularning ramziy ma’nosi, adabiy kontekstdagi o‘rni va madaniy asoslari orasidagi o‘xshashlik va farqlar o‘rganildi.

3. Manbalar va adabiyotlar

Tadqiqotda foydalanilgan matnlar quyidagilardan iborat:

- O‘zbek xalq og‘zaki ijodining mumtoz namunalarini o‘z ichiga olgan kitoblar.
- Alisher Navoiy va Abdulla Qodiriy asarlari.
- Ingliz adabiyotining klassik va zamonaviy namunalari, jumladan, Shekspir va Edgar Allan Po asarlari.
- Lingvistik va madaniy tadqiqotlar bo‘yicha ilmiy maqolalar va adabiyotlar.

4. Tahlil bosqichlari

Tadqiqot uch bosqichda amalga oshirildi:

1. Manbalarni tanlash va ornitonimlarni ajratib olish.
2. Ularning semantik, pragmatik va etimologik xususiyatlarini o‘rganish.
3. Olingan natijalarni qiyoslash va ular asosida xulosa chiqarish.

Mazkur metodlar tadqiqot natijalarini ishonchli va asosli qilishga xizmat qiladi.

NATIJALAR

Tadqiqotning natijalari o‘zbek va ingliz adabiyotlarida ornitonimlarning madaniy va tarixiy ildizlari o‘rtasidagi o‘xshashliklar va farqlarni ko‘rsatib berdi. Ushbu ornitonimlar, ayniqsa, xalq tasavvuri va adabiyotda turli-tuman ma’nolarda qo‘llanilishi bilan ajralib turadi. Quyidagi natijalar asosiy kiritilgan ornitonimlar bo‘yicha tahlil qilindi:

1. O‘zbek adabiyotida ornitonimlar

O‘zbek adabiyotida qushlar ko‘pincha tabiat, inson his-tuyg‘ulari va ijtimoiy hayot bilan bog‘liq ramziy ma’nolarni aks ettiradi. Ornitonimlar bu adabiyotda o‘zbek xalqining qadriyatlarini, an’analarni va tabiatga bo‘lgan chuqur hurmatini ifodalaydi.

Bulbul:

Bulbul o‘zbek madaniyatida sevgi, sadoqat va iztirob ramzi sifatida eng ko‘p ishlatiladigan qushdir. Alisher Navoiy va boshqa mumtoz adiblar asarlarida bulbulning go‘zalligi, insonning iztirobi va sevgisi bilan bog‘liq ramz sifatida talqin qilinadi. Masalan, Navoiyning “Layli va Majnun” dostonida bulbul Laylini sevganini ifodalovchi figura sifatida ishlatilgan. Bulbulning o‘zbek adabiyotidagi asosiy ma’nosi – sevgi va iztirobning ramzi, shuningdek, tabiatdagi go‘zallikni ifodalashdir.

Lochin:

Lochin, o‘zbek xalq og‘zaki ijodida va dostonlarda jasorat va kuch timsoli sifatida keng qo‘llanilgan. U jangovar qush sifatida ajratiladi va o‘zining shijoati bilan xalq tasavvurida ijobiy obraz yaratadi [6.B.35]. Dostonlarda lochin ko‘pincha urushda, jangda ishtirok etuvchi qush sifatida tasvirlanadi, uning kuchi va jasorati boshqalar uchun ilhom manbai bo‘ladi.

Qarg‘a:

Qarg‘a o‘zbek madaniyatida ko‘pincha salbiy ramz sifatida ishlatiladi. Xalq dostonlarida qarg‘a baxtsizlik, yomonlik va kutilmagan xatoliklarning ramzi sifatida tasvirlanadi. Ba’zida bu qush kutilmagan baxtsizlikning belgisi sifatida ishlatiladi.

2. Ingliz adabiyotida ornitonimlar

Ingliz adabiyotida ornitonimlar ko‘pincha majoziy va ramziy ma’nolarga ega bo‘lib, ular asosan insonning ichki dunyosi, tabiat va yaxshilik-yomonlik o‘rtasidagi ziddiyatlarni ifodalaydi. Ornitonimlarning qo‘llanilishi adabiy asarlarda, ayniqsa, mistik yoki salbiy ma’nolarda kuchli ifodalangan.

Qarg‘a:

Edgar Allan Po ning “The Raven” she’rida qarg‘a o‘lim va umidsizlik ramzi sifatida ishlatiladi. Po qarg‘ani sirli va dahshatli qush sifatida tasvirlaydi, u orqali o‘lim va inson ruhiyatidagi qorong‘u tomonlar aks ettiriladi. Ingliz madaniyatida qarg‘a salbiy alomat sifatida tanilgan va bu uning asosiy ramzi sifatida saqlanib qolgan.

Bulbul:

Ingliz adabiyotida bulbul, o‘zbek adabiyotiga qaraganda, ko‘proq sevgi va go‘zallik ramzi sifatida ishlatiladi [7.B.89]. Shekspirning asarlarida bulbul ko‘pincha kechki osoyishtalik va tabiat bilan uyg‘unlik ramzi sifatida talqin qilinadi. Ingliz she’riyatida bulbulning kuyi va chiroyli ovozi ko‘plab romantik kontekstlarda tasvirlanadi.

Boyqush:

Ingliz adabiyotida boyqush, ayniqsa, Shekspirning “Macbeth” tragediyasida, yolg‘izlik va o‘lim timsoli sifatida qo‘llaniladi. U ko‘pincha o‘zining sirli, ko‘rish qiyin bo‘lgan xususiyatlari bilan o‘limni oldindan sezdiruvchi alomat sifatida tasvirlanadi. Ingliz madaniyatida boyqush bu kabi salbiy ma’nolarga ega, ayniqsa, qadimgi e’tiqodlarda boyqushlarning tushlarni izohlashdagi roli katta bo‘lgan.

3. Ornitonimlarning madaniy va tarixiy ildizlari

O‘zbek va ingliz madaniyatlarida ornitonimlar orasida ba’zi umumiy xususiyatlar mavjud, biroq har ikki madaniyatda ham qushlarning madaniy va tarixiy ildizlari bir-biridan farq qiladi.

O‘zbek madaniyatida qush nomlari ko‘pincha tabiat bilan bog‘liq qadriyatlarni aks ettiradi. Qushlar va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlik o‘zbek xalqining tabiatga bo‘lgan chuqur hurmatini va u bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi. Misol uchun, bulbul va lochin kabi qushlar xalqqa sevgi, sadoqat, jasorat va tabiatning go‘zalligi bilan bog‘liq.

Ingliz madaniyatida esa ornitonimlar ko‘pincha insonning ichki dunyosini va ongining qarama-qarshiliklarini ifodalash uchun ishlatiladi. Qarg‘a va boyqush kabi qushlar o‘lim,

yolg‘izlik va qorong‘ilik timsoli sifatida ko‘rsatiladi. Ingliz adabiyotida qushlar, ayniqsa, mistik yoki falsafiy ma‘nolarda qo‘llaniladi.

4. Tadqiqotning asosiy natijalari

O‘zbek va ingliz adabiyotida ornitonimlar keng tarqalgan va ular milliy madaniyatning ramziy aspektlarini aks ettiradi. Ornitonimlar turli madaniyatlarda bir xil qushni ifodalasa-da, uning ma‘nosi va talqini o‘zgaradi.

O‘zbek adabiyotida ornitonimlar ko‘proq ijobiy ma‘noda qo‘llanilib, tabiat bilan uyg‘unlikni ifodalaydi [8.B.67]. Ingliz adabiyotida esa ornitonimlar ko‘proq salbiy, mistik va ramziy ma‘nolarga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ornitonimlarning madaniy va tarixiy ildizlari har ikki madaniyatning o‘ziga xosligini ochib beradi va tilshunoslikda ularning o‘rganilishi madaniyatlararo aloqalarni chuqurlashtiradi.

Ushbu tadqiqot o‘zbek va ingliz adabiyotida ornitonimlarning ramziy, semantik va madaniy tahliliga asoslangan holda qator muhim natijalarni ochib berdi.

1. Ornitonimlarning ramziy funksiyasi

O‘zbek adabiyotida, ornitonimlar ijobiy konnotatsiyaga ega bo‘lib, ular ko‘pincha sevgi, jasorat va tabiat bilan uyg‘unlikni ifodalaydi [9.B.34]. Masalan:

Bulbul: Mumtoz she‘riyatda bulbul sevgi va sadoqatning ramzi sifatida xizmat qilgan. O‘zbek dostonlarida bu qush inson qalbining chuqur hissiyotlarini ifodalaydi.

Lochin: O‘zbek xalq eposlarida lochin qushi jasorat, matonat va erkinlik timsoli sifatida keng qo‘llanilgan.

Ingliz adabiyotida, ornitonimlarning ramziy ma‘nosi murakkab va ko‘p qirralidir:

Boyqush: Ingliz madaniyatida boyqush ko‘pincha sirli va mistik obraz sifatida, ba‘zan esa donolik ramzi sifatida talqin qilinadi.

Qarg‘a: Ingliz adabiyotida qarg‘a murakkab ramz bo‘lib, o‘lim, zulmat va yolg‘izlik kabi mavzular bilan bog‘liq. Masalan, Edgar Allan Poning "The Raven" she‘rida bu qush inson qalbining tushkunlik va umidsizlik holatini aks ettiradi.

2. Madaniy va tarixiy ildizlar

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek va ingliz madaniyatlaridagi ornitonimlarning ramziy ma‘nosi ularning tarixiy ildizlari bilan uzviy bog‘liq:

O‘zbek madaniyati: O‘zbek xalq og‘zaki ijodi va mumtoz adabiyotda qushlarning ramziy talqini ko‘pincha diniy e‘tiqodlar, xalq afsonalari va epik dostonlardan kelib chiqqan. Bu esa xalqning tabiat bilan yaqin aloqasini ko‘rsatadi.

Ingliz madaniyati: Ingliz adabiyotidagi ornitonimlar kelt va german mifologiyasi, shuningdek, xristian diniy e‘tiqodlari bilan bog‘liq [10.B.73]. Masalan, boyqush ingliz mifologiyasida kechaning sirli va qorong‘i tomonlarini ifodalaydi, bu esa keyinchalik adabiy asarlarga singdirilgan.

3. Semantik va pragmatik tahlil natijalari

Ornitonimlarning semantik va pragmatik jihatlarini ikki madaniyatda ham sezilarli darajada farq qiladi:

Semantik farqlar:

O‘zbek madaniyatida ornitonimlar ko‘proq ijobiy yoki neytral ma’noga ega.

Ingliz madaniyatida ornitonimlar ko‘pincha salbiy yoki murakkab ramzlarni ifodalaydi.

Pragmatik o‘xshashliklar:

Har ikkala madaniyatda ham ornitonimlar inson his-tuyg‘ularini, milliy qadriyatlarni va hayot falsafasini ifodalash uchun foydalanilgan.

4. Adabiy asarlardagi o‘xshashlik va farqlar

O‘xshashliklar: Bulbul har ikkala madaniyatda ham sevgi va go‘zallik ramzi sifatida tasvirlanadi.

Farqlar: Ingliz adabiyotida qarg‘a va boyqush kabi qushlar ichki ziddiyat va qorong‘ilik ramzi sifatida qo‘llaniladi, o‘zbek adabiyotida esa bu qushlarning ramziy talqini uncha keng tarqalmagan.

5. Ornitonimlarning adabiy rolini aniqlash

Tadqiqot davomida ornitonimlarning ikki madaniyat adabiyotida qanday maqsadlarda ishlatilgani aniqlandi:

O‘zbek adabiyotida, ular tabiat va inson ruhiyatining uyg‘unligini ifodalash vositasi sifatida ishlatiladi.

Ingliz adabiyotida, ular insonning ichki hissiyoti va falsafiy mulohazalarini ifodalash uchun ishlatiladi.

6. Tadqiqotning amaliy ahamiyati

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ornitonimlar madaniyatlararo lingvistik va adabiy tadqiqotlarda muhim ob‘ekt bo‘lib, ular xalqlarning tarixiy, madaniy va falsafiy qarashlarini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi [11.B.33].

Mazkur natijalar milliy madaniyatlarni chuqurroq tushunish, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va lingvistik semantika sohasida qo‘shimcha tadqiqotlarni amalga oshirish uchun ilmiy asos yaratadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘zbek va ingliz adabiyotida ornitonimlarning qo‘llanilishi bu ikki madaniyatning tarixiy va madaniy xususiyatlarini aks ettiradi. Ornitonimlar nafaqat biologik nomlar sifatida, balki madaniy va estetik belgilarni ifodalovchi vosita sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida quyidagi masalalar chuqur tahlil qilindi va natijalar muhokama qilindi:

1. Ornitonimlarning adabiyotdagi ramziy ma’nosi

Har ikkala madaniyatda ornitonimlar ko‘pincha inson hissiyotlari va qadriyatlarini ifodalash vositasi sifatida ishlatiladi.

O‘zbek adabiyotida qushlar ko‘pincha ijobiy ramzlar bilan bog‘liq. Bulbul sevgi va sadoqatni ifodalaydi, lochin esa jasorat va matonatni ramziy qiladi. Ushbu ramzlar o‘zbek xalqining tabiat va inson ruhiyatiga bo‘lgan ijobiy munosabatini ko‘rsatadi. O‘zbek

madaniyatida tabiat va inson o‘rtasidagi uyg‘unlik alohida e‘tiborga molik bo‘lib, bu uyg‘unlik ornitonimlar orqali adabiyotda aks ettirilgan.

Ingliz adabiyotida, aksincha, qushlar ko‘pincha salbiy yoki murakkab ramzlar sifatida tasvirlanadi. Boyqush yolg‘izlik va sirli kuchlarning ramzi bo‘lsa, qarg‘a o‘lim va umidsizlikni ifodalaydi [12.B.91]. Bu holat ingliz adabiyotining mistik va falsafiy xususiyatlariga mos keladi. Ingliz madaniyatida insonning ichki ruhiy dunyosi va tabiat o‘rtasidagi ziddiyatlar ko‘proq aks ettiriladi.

2. Madaniy kontekstning ahamiyati

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ornitonimlarning ma‘nosi ko‘p jihatdan madaniy va tarixiy kontekstga bog‘liq. Masalan:

Bulbul o‘zbek madaniyatida mumtoz she‘riyatning ajralmas qismi bo‘lib, sevgi, go‘zallik va inson ruhiyatining boyliklarini ifodalaydi. Ingliz madaniyatida esa bulbulning ramziy ma‘nosi nisbatan sodda bo‘lib, u asosan osoyishtalik va kechki osoyishtalikni aks ettiradi [13.B.89].

Qarg‘a o‘zbek madaniyatida salbiy ramz bo‘lib, ko‘pincha baxtsizlik belgisi sifatida qaraladi. Ingliz madaniyatida esa qarg‘a faqat salbiy ramz bo‘lib qolmasdan, insonning ichki ruhiy azoblarini chuqur ifodalash vositasi sifatida tasvirlanadi.

3. Ornitonimlarning etimologik ildizlari

Tadqiqot davomida o‘zbek va ingliz madaniyatlarida qush nomlarining kelib chiqishi va tarixiy asoslari o‘rganildi. O‘zbek madaniyatida ornitonimlar asosan xalq og‘zaki ijodi va diniy e‘tiqodlar bilan bog‘liq. Masalan, lochin qadimiy epik dostonlarda jangovar qush sifatida tasvirlanib, xalqning mardlik va shijoatga bo‘lgan intilishini ifodalaydi [14.B.56]. Ingliz madaniyatida esa ornitonimlar qadimiy kelt va german mifologiyasi bilan bog‘liq bo‘lib, ko‘pincha tabiat va insonning qorong‘i his-tuyg‘ulari o‘rtasidagi aloqani aks ettiradi.

4. O‘xshashliklar va farqlar

O‘zbek va ingliz adabiyotidagi ornitonimlarning qo‘llanilishida bir qator o‘xshashliklar va farqlar kuzatildi:

O‘xshashliklar:

Har ikkala madaniyatda ham qushlar ramziy ma‘noda ishlatiladi.

Bulbul har ikkala madaniyatda ham sevgi va osoyishtalik timsoli sifatida tanilgan.

Farqlar:

O‘zbek adabiyotida ornitonimlar ko‘pincha ijobiy ma‘noda talqin qilinsa, ingliz adabiyotida bu talqin ko‘pincha murakkab yoki salbiy ramzlar bilan bog‘liq.

Ingliz madaniyatida qarg‘a va boyqush kabi qushlar sirli va mistik timsollar sifatida keng qo‘llaniladi, o‘zbek madaniyatida esa ular kamroq ishlatiladi.

5. Adabiyotdagi pragmatik rol

Ornitonimlar ikki madaniyatda ham til va adabiyot orqali tinglovchi yoki o‘quvchi qalbiga ta‘sir o‘tkazadi.

O‘zbek adabiyotida, qushlar orqali tabiat va inson ruhiyatining uyg‘unligi, milliy qadriyatlar va an‘analar ifodalangan [15.B.63].

Ingliz adabiyotida, qushlar insonning ichki dunyosidagi ziddiyatlarni, xususan, sevgi, o‘lim va yolg‘izlikni ochib berishda ramziy vosita sifatida qo‘llaniladi.

6. Tadqiqotning ahamiyati

Ushbu tadqiqot o‘zbek va ingliz adabiyotidagi ornitonimlarning qanchalik boy madaniy va tarixiy ma’noga ega ekanligini ko‘rsatdi. O‘rganilgan farqlar va o‘xshashliklar milliy madaniyatlarning o‘ziga xos xususiyatlarini anglash va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga hissa qo‘shadi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari ornitonimlarning semantik va pragmatik xususiyatlarini o‘rganishga qaratilgan kelgusi tadqiqotlar uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi.

Muhokama qismi shuni ko‘rsatadiki, ornitonimlar milliy madaniyat va tarixni aks ettiruvchi muhim lingvistik birliklar bo‘lib, ularning adabiyotda o‘rganilishi madaniy boyliklarni anglashda katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. *Poe E. A. The Raven.* Baltimore: American Review, 1845.
2. *Navoiy A. Xamsa.* Toshkent: Fan, 1987. – 745 b.
3. *Qodiriy A. O‘tkan kunlar.* Toshkent: Yoshlar nashriyoti, 1934. – 456 b.
4. *Shakespeare W. Romeo and Juliet.* London: Thomas Creede, 1597.
5. *Baxtiyorov A. Paralingvistik vositalar va kommunikatsiya.* Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2021. – 214 b.
6. *Murodov T. O‘zbek she’riyatida ornitonimlar va ularning semantikasi.* Toshkent: Fan, 2010. – 256 b.
7. *Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics.* Oxford: Blackwell Publishing, 2008. – 401 b.
8. *Iskandarov I. O‘zbek tilida ramziy ma’nolar.* Toshkent: O‘qituvchi, 2007. – 198 b.
9. *Simpson P. Stylistics: A Resource Book for Students.* London: Routledge, 2004. – 320 b.
10. *Khakimov M. Lingvistik pragmatika.* Toshkent: Sharq, 2004. – 180 b.
11. *Dundes A. Interpreting Folklore.* Bloomington: Indiana University Press, 1980. – 268 b.
12. *Akhmedov R. Til va madaniyat: O‘zbek tilidagi ramzlar.* Toshkent: O‘zbekiston, 2015. – 234 b.
13. *Mirzaev S. O‘zbek adabiyotida tabiiy ob’ektlar va ularning simbolizmi.* Toshkent: Navruz, 2012. – 198 b.
14. *Alimov K. Xalq og‘zaki ijodida ornitonimlar.* Toshkent: Yoshlar nashri, 2009. – 211 b.
15. *Lakoff G., & Johnson M. Metaphors We Live By.* Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 341 b.